

DAGENS FRÅGOR

Västeuropeiska konsolideringssvårigheter. Om man bortser från de mera tillfälliga sensationerna på den världspolitiska skådebanan och försöker gripa de långsiktiga tendenserna i vad som sker, är den härskande företeelsen just nu kanske de påtagliga svårigheter, som under det sista året mött de amerikanska försöken att bygga upp ett hållfast europeiskt försvar på gemensamhetens grund. Tidigare var den gynnsamma utvecklingen till en allt slagkraftigare amerikansk—västeuropeisk sammanslutning i Atlantpaktens och Europaarméns tecken otvetydig. Sedan våren 1952 har denna utveckling däremot i viss mån vänt sig i sin motsats.

En orsak härtill är alldeles uppenbar och sammanhänger med amerikansk inrikespolitik, denna så ofta störande och förvirrande faktor i det stora maktspelet. Presidentvalet 1952 kastade sin skugga framför sig. Den allmänna förväntan, att demokraterna denna gång äntligen skulle fördrivas från maktens köttgrytor, vållade att ovissheten om Förenta staternas framtida politik var större än vanligt. Alltifrån våren 1952 rådde därför ett slags vacuum, där förut den Truman-Achesonska diplomatin drivit på de tveksamma eller öppet gensträviga bundsförvanterna. Efter valet följde lika naturligt ett skede av ovisshet om vad de nya makthavarna egentligen åsyftade i Europa. Denna period av osäkerhet och maktförlamning har likväl snarast blivit längre, än man förutsett. Den allmänna tveksamheten och bristen på initiativ från Eisenhower och hans kabinet, presidentens i varje fall skenbara starka hänsynstagande till isolationistiska eller åtminstone mot Europa kallsinniga element, en påtaglig tvekan i Europa inför den nye utrikesministern Dulles' politik och uttalanden — allt har förlängt detta interregnum i Västs politik.

Det finns emellertid även på den europeiska sidan alldeles tydliga orsaker till att den tidigare atlantpolitiken kommit i stockning. En viss trötthet på den amerikanska ledningen, otålighet över dess ej alltid så helt taktfulla ingripanden och påpekanden, tvivel om dess politiska klokhet ha allt öppnare framträtt i London liksom i Paris och i Rom. Den amerikanska pressen plägar gärna, när den diskuterar dessa förhållanden, framdraga en positiv sida till begrundan: När man i Europa visar leda och irritation vid den amerikanska ledningen, ja, i viss utsträckning vid själva den amerikanska hjälpen, kan detta åtminstone till en viss del förklaras såsom återvändande europeiskt självförtroende efter den omedelbara efterkrigstidens fullständiga maktlöshet, desperation och absoluta beroende av den mäktiga allierade i väster. Sätillvida har stämmningsomslaget som sagt måhända något positivt i sig.

De nya tendenserna ha dock alldeles uppenbart andra och mindre

gynnsamma drivfaktorer. Rent antiamerikanska stämningar förekomma på sina håll, vare sig de sedan äro uttryck för partipolitiskt trängsinne som hos vissa delar av det engelska arbetarpartiet eller ha ännu enklare psykologiskt underlag som hos somliga fransmän. Långt viktigare är emellertid en annan förklaring. Det lider intet tvivel, att den senaste ryska fredsoffensiven haft en förbluffande stor framgång i Västeuropa. Somliga uppfatta den som ett tecken på rysk svaghet och ha därför fyllts av en alldeles omotiverad trygghetskänsla, som låter dem känna sig mer eller mindre oberoende av Amerikas stöd. Andra åter tyckas verkligen tro, att de nuvarande ryska makt-havarna önska en rimlig och varaktig förlikning. Samma kretsar, som på sin tid skarpast fördömde Neville Chamberlains appeasement-politik 1938—1939, äro tydligen nu hågade till mycket långt gående eftergifter — både i Fjärran Östern och i Tyskland — för en motpart, vars goda tro och fredsvilja borde förefalla om möjligt ännu mindre sannolika än Hitlers efter München.

Till dessa allmänna orsaker till stämmingsomslaget komma så mera speciella. Den engelska vänsterns antiamerikanska anfäktelser och dess godtrogenhet vis å vis Moskva ha redan nämnts. Men det finns också vissa tecken, som tyda på att Winston Churchill ej är helt okänslig för den hos åldrande politiska ledare ej ovanliga lusten att hinna med ännu en stor och spektakulär insats, innan de för alltid lämna scenen. I hans fall skulle det vara en uppgörelse, som till synes undanröjde faran för ett tredje världskrig. Det förefaller ej alldeles säkert, att Sir Winston idag bedömer världsläget med samma realistiska skarpblick som på 1930-talet eller när han höll Fulton-talet.

Västblockets svagaste punkt har hela tiden varit Frankrike med dess oeffterrättliga inrepolitiska system — tredje republikens alla missförhållanden i en av den nya författningen skärpt form — och dess på många håll så egendomligt envisa benägenhet att bortse från den aktuella ryska faran för att fortfarande ägna all sin uppmärksamhet åt den förgångna tyska. Det föreföll dock till en tid, som åtminstone denna senare svaghet skulle kunna övervinnas tack vare sådana behjärtade personliga insatser av goda statsmän som Robert Schumans kol- och stålunion och René Plevens Europaarmé. Men på sistone ha svårigheterna tydligen blivit alltmera övermäktiga. Schumans utmanövrering ur regeringen framstår nu såsom en vändpunkt. Hägringen av en uppgörelse i godo med Ryssland har sedan dess ytterligare spärrat vägen för Europaarmén. En så ansedd bedömare som Hanson Baldwin i New York Times betecknade nyss Plevenplanen såsom »lika död som dronten». Samtidigt ha de inrepolitiska svårigheterna i Paris ytterligare tilltagit och antagit fullständigt groteska former i den långdragna senaste regeringskrisen och i strejkrörelsen bland stats-tjänarna. Man kan här verkligen använda Nikolaus I:s beryktade ord i ett annat världspolitiskt sammanhang: »Vi ha en sjuk man i Europa — en mycket sjuk man.»

Vid sidan av Konrad Adenauer har den stora tillgången för en handlingskraftig europeisk solidaritetspolitik varit Alcide de Gasperi, Italiens mångåriga regeringschef. Ett så mycket allvarligare symtom

är därför hans misslyckande i att vinna en regeringsduglig majoritet för sitt centerblock vid de italienska valen i juni och hans därpå följande till synes slutgiltiga voteringsnederlag vid presenterandet av en katolsk minoritetsregering. Det förefaller sannolikt, att en bidragande orsak till hans fall just var hans amerikanska orientering. Denna har i och för sig blivit impopulär hos många italienare; somliga bedömare mena, att det direkta stödet från den nya ambassadören Mrs. Luce var ett mycket tveeggat vapen för signor de Gasperi. (Redan utnämningen av en kvinna till ambassadör just i Rom anses av många ha varit ett olyckligt drag.) Vidare — och förmodligen viktigare — har västmakternas lama stöd åt Italien i Triestefrågan och deras växande intimitet med Tito tydligen gjort ett mycket dåligt intryck på den italienska opinionen.

de Gasperis fall och frånvaron av en fast regeringsmajoritet i Rom skapa en allvarlig risk för att Italiens inre politik kommer att få ett visst släkttycke med den latinska systemens ministärväxlingar väster om Alperna liksom för att nya italienska regeringar ej komma att lika klart som de Gasperi samarbeta med Washington.

Den enda fasta punkten i Europa ur amerikansk synpunkt är sålunda numera Adenauer. De västtyska höstvalens utgång blir därför av om möjligt ännu större världspolitisk betydelse, än vad som tidigare kunde förutses. Det är mycket vanskligt att avgöra, hur de senaste dramatiska händelserna i Östtyskland komma att påverka väljarna. Skall enhetsfrågans starka aktualisering verka mot Adenauer? Eller kommer det definitiva avslöjandet av den kommunistiska regimens verkliga karaktär i östzonen liksom av de ryska ockupationsmyndigheternas hållning till befolkningen att stärka kanslerns politiska auktoritet? Säkert är, att Adenauers fall och slutet på den politiska stabiliteten i Västtyskland skulle innebära en ur hela Europas synpunkt synnerligen farlig utveckling. Skulle förbundskanslern där emot återkomma från sitt möte med väljarna med stärkt auktoritet, öppnas vägen för en nära samverkan mellan Washington och Bonn. Paris och London skulle i så fall ställas inför valet att uppge sina reservationer och gå med — eller att bli ställda på sidan av utvecklingen.

Den nya nykterhets- Nykterhetskommitténs stora betänkande är nu **politiken.** ute på remiss. De sju volymerna med deras omkring 1800 sidor studeras av myndigheter, institutioner och sammanslutningar. Komma dessa hundratals utlåtanden, som beräknas föreligga i finansdepartementet i oktober, att förete en något så när enhetlig uppfattning? Där om vet man i denna stund ingenting. Det enda mera omfattande opinionsutslag, man tills vidare har att hålla sig till, är tidningarnas kommentarer i anslutning till principbetänkandets offentliggörande i januari. Dessa kommentarer togo ju i stort sett formen av en uppslutning kring kommitténs allmänna principer.

Att förslaget om »motbokens avskaffande» kommit att spela en dominerande roll i detta skede av debatten är psykologiskt begripligt.

Det tekniska hjälpmedlet motboken har ju för gemene man kommit att framstå såsom något av en symbol för vårt nu 40-åriga ransoneringsystem. Sakligt sett är dock motbokens framträdande plats i det aktuella meningsutbytet icke alldeles berättigad. Kommitténs förslag i denna del utgör ju blott en detalj, låt vara en betydelsefull sådan, i dess planritningar till en från grunden gående omgestaltning av hela den svenska nykterhetsvården.

Var står finansministern i frågan? Sedan rätt länge hade det ryktats, att han hade för avsikt att ge några antydningar om sin egen, personliga syn på saken vid IOGT:s storlogemöte, som i mitten av juli skulle hållas i Östersund. Dessa uppgifter besannades.

Herr Sköld — han är sedan ungdomen organiserad i IOGT — höll vid det nämnda mötet ett anförande av belysande innehåll och stort intresse. Till en början fann han kommitténs iakttagelser i fråga om den ogynnsamma utvecklingen på nykterhetsfronten under de båda senaste decennierna »ganska oemotsägliga».

Vad gingo då dessa kommitténs iakttagelser ut på? Jo, att alkoholmissbruket i Sverige av i dag ter sig skrämmande vid en internationell jämförelse och att utvecklingstendensen är oroande. Framför allt gäller oron ungdomen, vars nykterhetsförhållanden äro stadda i snabb försämring. Finansministern framhöll därefter som sin mening, att ett huvudresultat av kommitténs utredningar rörande motbokssystemet blivit klarhet över att lagbud är ett medel med ganska begränsad verkan för nykterhetstillståndet.

Utifrån detta konstaterande kom herr Sköld så fram till den uppfattningen att fråga är »om vi inte framförallt får lita till de båda medel, varmed nykterhetsrörelsen startade sin verksamhet: väckelsen och miljödanningen». Här ansluter han sig uppenbarligen helt till nykterhetskommitténs resonemang i dess principbetänkande — den bekanta del V.

Kommittén framhåller för sitt vidkommande vidare, att en avgörande faktor bakom den ogynnsamma effekten av restriktionssystemet är att den ursprungliga planen om begränsning av förtäringen av utminuteringsspirit till skötsamma vuxna konsumenter icke kunnat förverkligas. »Man vet till vem man säljer spriten, men icke vem som dricker den.» Överlåtelse till avstängda och ungdomar ha skett i stor omfattning. Enligt kommitténs mening är det icke sannolikt, att den omfattande överensstämmelsen mellan plan och verklighet skulle kunna hävas genom skärpt lagtillämpning eller genom undanröjande av den ena eller den andra detaljen i systemet. Kommittén fastslår därefter, att ransoneringsystemet »icke längre bör beredas plats i svensk nykterhetslagstiftning».

Slutet av sitt anförande komprimerade finansministern till en onekligen effektiv deklARATION, som man säkert kommer att ställas inför många gånger, innan detta stora sociala spörsmål får sin lösning — om nu en varaktig sådan över huvud taget står att vinna. Herr Sköld sade: »De nya linjerna för nykterhetspolitiken måste mera gå ut på att ge än på att förbjuda.»

Detta är en god formulering även av nykterhetskommitténs egen

ståndpunkt. Kommittén har, så vitt man kan förstå, velat se realistiskt på människorna och tingen som de nu en gång gestalta sig i denna skröpliga värld. (Herr Sköld uttryckte samma sak i Östersundstalet sålunda: »Människan är trots allt alltid densamma.») Kommittén förefaller tämligen fördomsfritt ha röjt upp med åtskilligt gammalt önsketänkande och sökt staka ut de nya vägarna i undervisningens, folkupplysningens och forskningens tecken. Den har sålunda icke begränsat sig till att föreslå ändrad nykterhetslagstiftning utan föreslår också åtgärder för mera ingående undersökning av alkoholproblemet, för förbättrad nykterhetsundervisning i olika läroanstalter, för mera omfattande upplysningsverksamhet bland allmänheten och kraftigare stöd än hittills åt de organisationer, som söka förmå medborgarna att frivilligt välja en helynkter livsföring. Detta sker mot bakgrunden av de gynnsamma erfarenheter av dessa åtgärder i kampen mot alkoholskadorna, som kunnat göras såväl i vårt land som i åtskilliga andra länder.

Påpekas kan i detta sammanhang, att statens anslag till nykterhetsupplysning har minskat under de senaste 20 åren, om man tar hänsyn till penningvärdets förändringar. Men behovet av sådan upplysning har inte minskat, snarare tvärtom. Det grövre alkoholmissbruket har möjligen totalt gått något tillbaka, men samtidigt har alkoholvanorna brett ut sig till allt lägre åldrar och vidare ha kraven på nykterhet blivit större, i samma mån som samhällslivet blivit alltmera mekaniserat.

Ungefär samtidigt med finansministern framträdde LO:s andre ordförande herr Einar Norrman med en rätt livligt debatterad meningyttring i dessa ting. »De svenska arbetarna bevitnar med stigande olust försöken att ytterligare trissa priserna på sprit och tobak i höjden», sade herr Norrman, och tillade, att »den uppfattningen torde ha rotat sig på arbetarhåll, att statsmakterna, när det gäller sprit och tobak, redan nu tar ut tillräckligt».

Att döma av presskommentarerna inom arbetarlägret förefaller herr Norrman ha inte så få meningfränder. I socialdemokratiska tidningar finner man sålunda uttryck sådana som att »det icke kan hjälpas att ytterligare prishöjningar kommer att uppfattas som om klassamhället är på marsch igen».

Denna reaktion är intressant och vittnar om en betydande åsiktsförskjutning på åtskilliga håll. Tyvärr lider denna ur många synpunkter välmotiverade opinion av en väsentlig svaghet. Den talar inte om hur man skall finansiera vad ungefär samma kretsar i andra sammanhang bruka beteckna som »det fortsatta sociala reformverket». Vid Socialistiska internationalens möte i Stockholm härförleden framhöll ju statsministern — måhända icke utan stolthet — att »med årets riksdag har den socialpolitiska delen av arbetarrörelsens efterkrigsprogram förts ett stort steg närmare sitt förverkligande». Sådant kostar pengar. Varifrån skall man taga dem? En enhällig riksdag har för inte så länge sedan sagt ifrån, att det icke utan allvarligt men för arbetslust, sparvilja och deklaramoral går att ytterligare höja den direkta beskattningen. För att erhålla täckning för nya social-

utgifter måste sålunda de, som äro ansvariga för den förda politiken — inom och utom riksdagen — haka fast vid den indirekta beskattningen. Är det möjligt för dem att i ett sådant läge föra de gamla pålitliga parhästarna spriten och tobaken helt ur blickfältet?

Naturligtvis finns det en väg att komma ur detta dilemma. Den består i en neddämpning av den s. k. reformtakten så att produktion och nationalinkomst beredas möjlighet att något så när komma i nivå med de ökade anspråken på statskassan. Den sidan av problemet har tyvärr dock inte skänkts någon mera påfallande uppmärksamhet av de socialdemokratiska tidningar, som skyndat att anmäla sin i och för sig tilltalande sympati för herr Norrmans syn på vad ett av dessa pressorgan med fog kallar »de redan förut skyhöga spritskatterna».

President Eisenhowers »Vi har gjort framsteg men det har inte gått första sex månader. så fort för oss som jag skulle önskat», sade president Eisenhower på sin presskonferens den 22 juli, då han ombads att summera sina intryck efter sex månader som president. Att presidenten inte var helt belåten med de resultat som den republikanska administrationen uppnått är förståeligt. Den första republikanska regimen på 20 år har givetvis konfronterats med en rad svårigheter, som hänga samman med den långvariga demokratiska dominansen inom amerikansk politik, men det är ändå påfallande hur pass litet som utträttats under den åttiotredje kongressens första session. I vilken utsträckning detta beror på president Eisenhower personligen råder det delade meningar om.

Både under det andra världskriget och som högste ledare för det västeuropeiska försvarssamarbetet inom NATO visade Eisenhower prov på en för en militär anmärkningsvärd diplomatisk skicklighet. Det är uppenbart att president Eisenhower försöker vinna sina mål inom politiken med samma blandning av smidighet, personlig charm och förmåga att skapa laganda som visade sig så givande på det militära området. För den stora allmänheten har denna taktik stundom tett sig som en passiv och kraftlös politik. Det förefaller dessutom som om Eisenhower till en början eftersträvat att i stort sett inskränka presidentämbetets åligganden till de rent exekutiva funktionerna som konstitutionen utstakar. Så småningom har det emellertid blivit uppenbart för Eisenhower och hans kabinett, att konstitutionens i och för sig teoretiskt tilltalande maktfördelning icke ger presidenten tillräckligt utrymme för en självständig politik. Den politiska aktiviteten i syfte att påverka kongressen har följaktligen intensifierats.

Det vacuum som uppstod, då president Eisenhower och hans politiskt oerfarna kabinett övertog ledningen utan att med samma kraft som exempelvis president Roosevelt hävda presidentens inflytande, gav den mäktiga senaten ett välkommet tillfälle att flytta fram sina positioner. Kontroversen om försvarsminister Wilsons aktieinnehav i General Motors, vilken slutligen ledde till en fullständig seger för senaten då Wilson tvingades sälja alla sina aktier, är blott ett exempel på de bekymmer som mött Eisenhower.

Senator Taft lyckades snart skaffa sig en obestridd ställning som republikansk ledare i senaten och han förklarade offentligt, att han önskade göra allt som stod i hans makt för att den nya republikanska administrationen skulle bli en framgång. Nomineringen av Charles Bohlen till amerikansk ambassadör i Moskva godkändes av senaten praktiskt taget uteslutande tack vare att Taft begagnade hela sitt inflytande för att bespara republikanerna en allvarlig prestigeförlust. Men mycket tyder på att denna seger liksom de följande i den ständigt pågående kampen mellan presidenten och den motspänstiga kongressen, vunnits först efter eftergifter och överenskommelser, som kunna komma att i framtiden allvarligt inskränka presidentens rörelsefrihet.

Hade Eisenhower varit en erfaren politiker — och, skall kanske tilläggas, en annan typ av människa — skulle han säkert ha utnyttjat sin glänsande personliga valseger till att snabbt pressa igenom ett program, som det med knapp marginal segrande republikanska partiet inte skulle ha vågat opponera sig emot. Så skedde emellertid ej, och det republikanska partiet, under 20 år alltid i opposition mot en demokratisk president och praktiskt taget hela tiden i minoritet i kongressen, har haft vissa svårigheter att finna sig till rätta i rollen som »regeringsparti». Till detta komma de tydliga meningsmotsättningarna mellan den reaktionära, ofta isolationistiska, högerflygeln av partiet och internationalisten Eisenhower. Den paradoxala situationen har sålunda inträffat, att det är demokraterna som Eisenhower måste lita till för att få igenom stora delar av sitt program.

Demokraternas stöd till Eisenhower beror inte enbart på att presidentens politik många gånger principiellt överensstämmer med den politik som fördes av Truman och Acheson. Taktiska överväganden spela också in. Skulle det lyckas för demokraterna att övertyga väljarna om att det i själva verket är demokraterna som äro president Eisenhowers enda pålitliga stöd i kongressen, skulle därmed en god taktisk position ha skapats inför de utomordentligt betydelsefulla valen nästa år. Demokraterna räkna, på goda grunder synes det, med att president Eisenhowers popularitet skall bestå. Det är ingalunda osannolikt, att demokraterna kunna erövra majoriteten i representanthuset, och de äro icke heller utan möjligheter att vinna en eller annan plats i senaten, och därigenom kasta om majoriteten till sin förmån, om de lyckas i väljarnas ögon identifiera sig med den populäre presidenten.

På presskonferenser och vid andra tillfällen har president Eisenhower uttalat, att han inte önskade ta ställning i personfrågor utan blott framföra sina principiella synpunkter. Vid ett par tillfällen har det emellertid inte lyckats för Eisenhower att undvika uttalanden med tydlig personlig udd. Först bland dessa kom presidentens avståndstagande från framlidne senator Tafts idé, att U. S. A. »i fråga om Korea» skulle föra sin egen politik och »glömma F. N.» för den händelse vapenstilleståndsförhandlingarna skulle stranda.

Det har länge stått klart, att president Eisenhower ingalunda tillhör den beryktade senator McCarthys beundrare. Men under valkampanjen ansåg han sig av taktiska skäl inte kunna taga avstånd från honom.

Tvärtom rekommenderade Eisenhower honom för omval. Den atmosfär som skapades av presidentens passiva attityd under de första månaderna i ämbetet hjälpte mer än något annat McCarthy att befästa och utvidga sin makt och möjliggjorde de förödande angreppen på utrikesdepartementet och Voice of America. En slutgiltig kraftmätning mellan presidenten och senatorn har ännu inte ägt rum. Många bedömare betvivla för övrigt, att det över huvud taget skulle vara möjligt för Eisenhower att göra McCarthy till en politiskt död man sedan denne haft tillfälle att konsolidera sin ställning. I början av juli fick Eisenhower emellertid ett utmärkt tillfälle att markera sitt avståndstagande från senator McCarthy.

En av senatorns medarbetare hade i en tidskriftsartikel påstått att det protestantiska prästerskapet inom sig hyste den största gruppen kommunistiska sympatisörer i U. S. A. McCarthy vägrade att ge vika för krav, att han skulle låta avskeda artikelförfattaren, som var knuten till en senatskommitté under McCarthys ordförandeskap. Framstående representanter från de protestantiska, katolska och judiska kyrkorna protesterade i telegram till president Eisenhower (telegrammet uppges ha »beställts» av Vita Huset), och presidenten karakteriserade i ett omgående svarstelegram artikeln som en »oansvarig attack» som avslöjade »förakt för frihetens och anständighetens principer». McCarthy retirerade och accepterade artikelförfattarens avskedsansökan. Kort därefter ställde de demokratiska medlemmarna av McCarthys undersökningskommitté sina platser till förfogande i protest mot ordförandens diktatoriska metoder. Senare under månaden har McCarthy fått slå till reträtt i fråga om sina planerade förhör med personal inom det amerikanska underrättelseväsendet, ådragit sig de inflytelserika sydstatsdemokraternas misshag samt erfarit en tydlig kyla från flera av sina republikanska kollegor. Detta senare skulle enligt vad malicen påstår till icke ringa del bero på att den enorma publicitet McCarthy lyckats förvärva uppväcker den livligaste avundsjuka. — För första gången på lång tid befinner sig senator McCarthys aktier i sjunkande.

I ett fåtal fall har president Eisenhower väddat direkt till väljarna om understöd, exempelvis i fråga om förlängning på ett halvt år av den s.k. excess profits tax, ett slag av krigskonjunkturskatt. Denna skatt betraktades av administrationen som nödvändig för att skapa en ekonomisk balans, som skulle kunna göra en skattesänkning möjlig år 1954. Utan speciell lagstiftning skulle skatten ha upphört den 1 juli detta år, och ordföranden i en av representanthusets kommittéer, Daniel Reed, vägrade envetet att låta förslaget om en förlängning komma upp till omröstning. En kommittéordförande i den amerikanska kongressen har traditionellt ett mycket stort inflytande, och administrationen tvingades hota med att kringgå den envise Mr. Reed, stundom kallad Syngman Reed, och låta lagförslaget komma upp till behandling via en annan kommitté. Den press som slutligen kom Mr. Reed att ge upp sitt motstånd — och som befriade administrationen från att genom en manöver allvarligt försämma sina relationer med kongressen — hade bland annat åstadkommit genom president

Dagens frågor

Eisenhowers vädjanden direkt till folket någon månad tidigare i en radio- och televisionsutsändning. Det förefaller som om en mera aktiv politik från presidentens sida med vädjanden direkt till väljarna skulle ha kunnat eliminera en hel del motstånd i kongressen mot olika delar av presidentens program.

Även om demokraterna i mångt och mycket stött presidenten, något som denne otacksamt kvitterat genom att i flera fall skylla de aktuella svårigheterna på den föregående demokratiska regimen, har det inte saknats kraftfull demokratisk opposition. Framför allt gäller detta prutningarna i president Trumans ursprungliga anslagsäskanden för försvaret. Demokraterna koncentrerade sig på att kritisera de omfattande nedskärningarna i anslagen till flygvapnet, och det republikanska svaret att den nya budgeten skulle ge »flera flygplan för mindre pengar» framstod så småningom i en något egendomlig dager. Det behövdes president Eisenhowers hela militära prestige och för en gångs skull upprätthållen republikansk partidisciplin för att säkra ett godkännande av administrationens förslag. Den energiska oppositionen från många demokratiska senatorer mot överförandet av äganderätten till den s. k. tidelandsoljan från de federala myndigheterna till vissa delstater tjänade likaså syftet att skapa en självständig politisk profil för det demokratiska partiet.

I kongressens slutskede har administrationen uppnått en tämligen tillfredsställande kompromiss beträffande de av Eisenhower utlovade särskilda åtgärderna för att bereda ett ökat antal flyktingar, särskilt från Öst-Europa, möjlighet att invandra till U. S. A. Mindre tillfredsställande ur administrationens synpunkt äro nedskärningarna i presidentens anslagsäskanden för militär och ekonomisk hjälp till utlandet. Genom en personlig hänvändelse lyckades emellertid president Eisenhower förmå senaten att behandla dessa anslagsfrågor något mera välvilligt än det sparsamma representanthuset. Men utgången måste dock betraktas som en motgång för presidenten och den utrikespolitik han företräder.

President Eisenhowers försök att tillämpa övertalning, tålmod och saklig argumentering i sina mellanhavanden med kongressen under det gångna halvåret har ingalunda resulterat i någon odelad framgång. Ett minimiprogram har genomförts, knappast mera. Å andra sidan har presidentens teknik ständigt förbättrats, och han kan måhända så småningom nå fram till det ledarskap som så många amerikaner trodde sig bereda vägen för genom att föredra den segerrike generalen Eisenhower framför den skicklige politikern Stevenson.

Samtidigt som denna översikt färdigställes kommer meddelande om vapenstillestånd i Korea. Vilka konsekvenser denna framgång för presidenten kan komma att få för samarbetet med kongressen är svårt att förutspå. Att presidentens ställning ute bland väljarna kommer att stärkas torde vara odiskutabelt. Men många latent faror äro förknippade med Koreakonfliktens slutliga avveckling och den amerikanska opinionen är lättrörlig.

New York 26.7. 1953.

L. B.

Myten om Stalin i Finland. Får man tro vissa uttalanden, gjorda i Finland omedelbart efter Stalins död bör denne betraktas som en ny upplaga av Alexander I, vilken, såsom den historiska läroboksfrasen lyder, »upphöjde Finland bland nationernas antal». Bestridas kan ju inte att Stalin hösten 1944 hade möjligheter att grundligare besegra Finland än vad han gjorde, men kapplöpningen till Berlin spelade väl också en viss roll för de militära operationernas avslutning i Finland. Under årens lopp har det bland kommunisterna utbildats en myt, skapad omedelbart efter vapenstilleståndet, om Stalin såsom Finlands första och största välgörare, vars åtgärder mot landet voro dikterade av en djup och sann humanitet. Har Finlands folk anledning att hysa tacksamhet mot någon personlighet i sin historia, så är det Josef Stalin! Denna myt har en mängd förgreningar och variationer, men stammen är den ovan antydda.

Anmärkningsvärt nog har mytbildningen utbredd sig även till kretsar, som äga historiska kunskaper och realpolitiska insikter nog för att veta, huru det verkligen gick till. Ett ganska typiskt exempel var det tal som statsminister Kekkonen höll på kvällen den 6 mars samma dygn som Stalin dog. Denne karakteriserades i talet såsom den »geniale och framgångsrike ledaren», vilken blivit sorgligt missförstådd i Finland på grund av den bild, som förmedlats av den »fientliga propagandan». Stalins tal den 7 april 1948, omedelbart efter det vänskaps- och biståndspakten med Finland hade ingåtts, sades ha varit »en stor statsmans stora programtal». Herr Kekkonen förklarade sig kunna intyga, att Stalin hade en »alldeles speciell personlig böjelse för och hyste vänskap för Finland». På denna grund måste nationen känna en uppriktig sorg. Under de avgörande åren efter kriget hade Sovjetunionens inställning till Finland varit välvillig och storsint, vilket Finlands folk djupt måste tacka Stalin för. Stalin hade lagt grundstenen för det exemplariska samarbetet mellan Finland och Sovjetunionen.

Att det ströddes en del officiella blommor kring sarkofagen var något, som man i och för sig inte ogillade i Finland. Alla regeringars kondoleanser voro smyckade med fraser, som städse kännas igen. Men avståndet från de konventionella och obligatoriska ramsorna till de tårbevattnade blommor, som hr Kekkonen bar fram var så stort att vida grupper av medborgare undrade, om det verkligen var nödvändigt med den roll av karelsk gråterska som statsministern utförde. Det var dock så sent som hösten 1939 som Stalin förklarade Finland krig, bröt alla fördrag och överkorsade alla avtal, samtidigt med att han var Hitlers och Ribbentrops bundsförvant. Moskvafreden i mars 1940 utgjorde sannerligen intet vittnesbörd om någon storsint-
het och den fred, som slöts några år senare, var det lika litet. Samtidigt med att hr Kekkonen höll sitt märkliga anförande, kunde man i kommunistorganet Työkansan Sanomat läsa det råd, som Terijoki-regeringens chef, O. V. Kuusinen, gav med tanke på den berömda paktens tillämpning. I denna rekommendation förklarades, på vilket sätt paktens tillämpning skall vidmakthållas och göras effektiv på det att intet borgerligt maktblock skall sättas i tillfälle att begå brott mot densamma

eller åsidosätta den. Stalins åtgärd den 1 december 1939 att tillsätta den av Kuusinen ledda regeringen, vilken utåt presenterades som den legitima maktinnehavare, vilken fått sina fullmakter av Finlands arbetande folk, var sannerligen intet bevis för den storsinhet, som påstods ha städse utmärkt Stalins förhållande till Finland. Förlängningen av krigsskadestandsperioden från 6 år till 8 var i själva verket mindre ett kärleksverk än resultatet av de ryska ekonomiska experternas övertygelse, att Finland helt enkelt inte kunde klara skadeståndet under den korta period, som stilleståndsavtalet upptog. Förlängningen var, med andra ord, en handling, som Ryssland själv hade gagn av.

Tal av detta slag behöva inte i och för sig vara farliga om de kunna gendrivas och om deras innehåll kan bli föremål för analys och polemik. I detta fall är en sådan granskning ytterligt försvårad i Finland, även om det inte finns någon censur och även om varje tidning har rätt att inför domstol träda i svaromål. Genom att påståenden av det slag, som det här är fråga om, upprepas och inhamras av ledande borgerliga politiker kan en del av Finlands folk, som nu står främmande för den ryska kommunismen, bibringas uppfattningen att Stalin gjorde Finland en oerhörd tjänst genom att beröva det Karelen med bl. a. Viborg och Saima kanal, genom att anlägga fruktansvärda befästningsverk i omedelbar närhet av Helsingfors och genom att pålägga landet skadeståndsbördor, som under 8 år vållade, att massor av ekonomiska och kulturella behov blevo försummade och att penningvärdet manglades sönder av den inflation, som följde skadeståndsleveranserna åt. Det gör också efteråt ett något spöklikt intryck att taga del av hyllningskväden, ägnade Stalin i det borgerliga Finland, samtidigt med att man i själva Ryssland inledde revisionen av myten om den Stores framsynthet och genialitet.

Ett misslyckat administrativt experiment i Estland. Huvudorganet för estniska kommunistpartiet och Sovjetestlands marionettregering »Rahva Hääl» (Folkets Röst) publicerade den 7 maj i år under rubriken »Krönika» på sista sidan ett officiellt tillkännagivande om 8 rader, att Sovjetestlands Högsta Råds presidium i dekret den 25 april 1953 likviderat Tallinns, Tartus och Pärnus oblaster. Denna blygsamma »dödsannons» är allt, som hitintills har publicerats i tidningen rörande oblasternas likviderande. Tidningen kommenterar inte vare sig i ledaren eller på något annat sätt den frågan, varför man nu företog en så viktig förändring i landets administrativa indelning. Tallinns radio var ännu mera blygsam och vidarebefordrade inte ens detta 8-radiga officiella meddelande.

Bakom detta korta officiella meddelande döljer sig i själva verket det ynkliga misslyckandet av ett administrativt experiment av Sovjet. Detta misslyckande tycks vara ganska pinsamt t. o. m. för Sovjets härdade propagandister, eftersom dessa inte ens göra något försök att framställa orsaken till att det nu visat sig nödvändigt att likvidera oblasterna, utan låta hela denna historia passera i tysthet.

Landets indelning i oblater genomfördes för endast ett år sedan. Detta skedde enligt den 10 maj 1952 från Kreml utfärdade dekret av presidiet för Sovjetunionens högsta råd. Enligt detta delades Estlands territorium i tre oblater, nämligen Tallinns oblast (den norra delen), Tartu oblast (den sydöstra delen) och Pärnu oblast (den sydvästra delen jämte öarna). Detta innebar samtidigt slutstadiet av införandet i Estland av samma administrativa indelning av landet som i Ryssland.

Det första steget i den riktningen togs som bekant redan år 1950, då presidiet i Sovjetestlands Högsta råd i dekret den 26 september beslöt likvidera landets hitintills gällande, sekelgamla traditionella indelning i landskap (län) och kommuner och att i deras ställe enligt ryskt mönster införa räjonger och byar. De tio hittillsvarande landskapen ersattes av 39 räjonger och de 238 kommunerna av 641 byar (se Svensk Tidskrift 1951 sid. 252—254).

Med anledning av införandet av byarna, räjongerna och oblasterna publicerade »Rahva Hääl» en hel rad ledare och artiklar med lovtal över hur dessa å ena sidan skulle närma det arbetande folket Sovjets administration och hur dessa å andra sidan skulle effektivisera ledningen av lokala företag och kolchozer. Allt detta var enligt tidningen återigen ett exempel på hur sovjetregimen sörjer för det arbetande folkets välfärd genom att placera regeringsmaktens instanser på närmaste avstånd från medborgarna.

Att denna i själva verket medförde en oerhörd ökning av byråkration, ja en utvidgning av den till absurditet, förtiger naturligtvis sovjetpressen. Sovjetpressen förtiger även den omständigheten, att tvärtemot förutsägelserna Sovjetinstitutionernas verksamhet inte hade blivit mera effektiv, utan kännbart långsammare, och att ämbetsskrivelserna vandrade ifrån den ena institutionen till den andra och ibland t. o. m. försvunno under sina vandringar. En stor del av tjänstemännens tid togs i anspråk för att klara upp kompetensfrågor, särskilt när det gällde att fatta obehagliga beslut. Den ena institutionen sköt avgörandet över på den andra, de lokala exekutivkommittéerna på partikommittéerna, dessa återigen på exekutivkommittéerna osv. En vanlig medborgare måste ofta vänta månader och år på att den allra enklaste angelägenhet skulle avgöras —om det överhuvudtaget skedde, dvs. om papperen inte försvunno under sin vandring.

För att ge någon föreställning om den oerhört stora byråkrati, som sovjetmakten har fört med sig till Estland, skola vi med några ord beröra landets administrativa organisation.

Den lägsta administrativa territoriella enheten är för närvarande »byn». Enligt ungefärliga beräkningar torde en »bys» areal vara endast omkring 70 km² och invånarnas antal betydligt under 1000. Men denna lilla enhet har sin egen sovjet med exekutivkommitté och kansli. Det finns även milis samt en upphandlingsagent som är oavhängig av exekutivkommittén (han ombesörjer de statliga tvångsuppköpen av jordbruksprodukter från kolchozerna). I varje sådan »by» finns det i medeltal 2 kolchozer, vilka återigen ha sin ledning och sina tjänstemän.

Dagens frågor

Nästa administrativa territoriella enhet är »räjongen», som består av i genomsnitt 16 byar och en eller två mindre städer (fem större städer stå utanför indelningen i räjonger och lyda direkt under oblaster). Räjongens medelstorlek kan man beräkna till ungefär 1 180 km² och 20 000 invånare. En sådan till såväl areal som invånareantal liten enhet har också sin egen sovjet och en exekutivkommitté, som har minst 16 avdelningar. Dessutom finns det i varje räjong en av exekutivkommittén oberoende upphandlingsfullmäktig med eget kansli, en avdelning av inrikesdepartementet (som huvudsakligen behandlar ärenden rörande milisen och hemliga polisen), en åklagare och en eller två folklomare med egna kanslier. Parallellt med dessa statliga institutioner finns emellertid i varje räjong även en partikommitté, som sovjetregimen egentligen ger en mycket större betydelse än exekutivkommittén. Räjongens partikommitté har utom sina tre sekreterare åtminstone 8 avdelningar. I nära samarbete med partikommittén verkar också i varje räjong komsomolorganisationens (ungkommunisternas) kommitté med tre sekreterare och en hel rad tjänstemän. Hur stort antalet tjänstemän och funktionärer är i en räjong vet man inte med säkerhet. Tjänstemannakårens storlek och sammansättning är i Sovjetunionen en av de många statshemligheterna. Men på grundval av olika till buds stående uppgifter vågar man antaga att det i alla händelser är långt fler än 100 tjänstemän i exekutiv- och partikommittéerna som regera över en räjong 20 000 invånare.

Den tredje och högsta administrativ-territoriella enheten var »oblast», bestående av 13 räjonger och 1—2 städer. Den sistnämnda var som en liten stat i staten. Oblastsovjets exekutivkommitté hade 24 avdelningar, dessutom en självständig styrelse för upphandlingen, en styrelse för kommunikationer (post, telegraf, telefon), avdelningar av inrikesdepartementet (milis och hemlig polis) och av justitiedepartementet, en egen åklagare och en domstol med 8 medlemmar. Parallellt med dessa statliga institutioner fanns i varje oblast en parti och komsomolkommitté med sekreterare, många avdelningar och ett stort antal tjänstemän.

Vilken betydelse man tillmätte oblasterna, framgår av den omständigheten, att under de första valen av »oblastparlamenten» eller sovjeten den 22 februari 1953 lät salig Stalin själv uppställa sig som delegat-kandidat till alla tre oblastsovjeterna. Då han också »valdes» till tredubbel representant för det estniska folket, anordnades över hela landet stora glädjesammankomster och Stalin tackades för den stora »äran», som han låtit det estniska folket få del av genom att ha tillåtit att han uppställdes som kandidat till oblastsovjeterna.

Vid oblastsovjeternas första session, som först anordnades i mitten av mars, talades det stora ord om uppförandet av en egen regeringsbyggnad i varje oblast. Dessa skulle såväl i Tallinn som också i Tartu och Pärnu bli de största och mest representativa hus, slottsliknande byggnader med pelare och torn. Ännu i början av april, ett par veckor före oblasternas likvidering, skildrades det, hur arkitekternas kollektiver arbetade med dessa byggnadsprojekt och hur man

snart skulle påbörja byggnadsarbetena. I Tallinn ställde man redan byggnadsplatsen vid Stalintorget i ordning. Tills plötsligt på en natt dessa oblastslott blevo i ordets verkliga mening luftslott.

Det är helt naturligt, att byråkratien under sovjetregimen måste växa mera och mera. En regim som underskattar människornas eget initiativ och låter parti- och exekutivkommittéernas tjänstemän bestämma varje livsytring, behöver en stor tjänstemannastab. De ester, som ha råkat ut för sovjetregimen, ha enligt de makthavande tydligen blivit så dumma, att de själva inte kunna göra någonting längre utan att tjänstemän bestämma det. Nu bestämma t. ex. räjongorgarna för kolchozerna — vilka som bekant bestå av gamla bönder och lantarbetare — inte endast vad och vilka dagar man måste så och skära, utan till och med på vilket åkerstykke man måste så i första hand och på vilket i andra hand. Och allt detta ackompanjeras av en ständig propaganda, som försöker klargöra för kolchozbönderna, att deras välgång och kommunismens uppbyggande överhuvudtaget beror på, om de så på våren och samla in på hösten eller ej. Då man följer denna otroligt naiva propaganda och det detaljerade bestämmandet av det allra minsta arbetet får man det intrycket, att enligt sovjetdignitärerna den estniska kolchozbonden är den dumaste i hela världen, som inte ens vet, att vårsåden måste sås på våren, inte på hösten.

Det är ju klart, att det fordras ett mycket stort byråkratiskt maskineri för att kunna centralt dirigera hela det ekonomiska livet. Därför är det egentligen inte alls förvånansvärt, att byråkratien sedan år 1950 har ökat i lavinartad utsträckning. Till slut kom den i en sådan situation, att den inte längre kunde fungera tillfredsställande. Hjuln som ständigt monterades på maskinen kommo i olag, fastnade i varandra och i stället för att påskynda maskinens gång gjorde de dess funktionerande långsammare. Allt oftare hände det att förordningar som kommo från Moskva eller Tallinn över oblast-, räjong- och bykommittéer anlände till kolchozerna först när tidpunkten för deras verkställighet för länge sedan hade gått över.

En orsak till att den lavinartat svällande byråkratiens effektivitet har blivit omvänt proportionell mot tjänstemännens antal, har otvivelaktigt den omständigheten varit, att antalet begåvade tjänstemän inte tillväxt lika lavinartat. Den största delen av de förutvarande erfarna tjänstemännen har under årens lopp avlägsnats från sina poster såsom politiskt opålitliga, de nya sakna emellertid erfarenhet och ofta även erforderlig utbildning. Den politiska pålitligheten allena, utan utbildning och erfarenhet, försätter den invecklade byråkratiens maskineri i oordning.

Sovjets misslyckade experiment i Estland är i alla händelser ett intressant exempel på, hur den lavinartat svällande byråkratien har råkat in i en återvändsgränd.

Aleksander Kaelas.

CEMENT

*är oundgängligt
för varje bygge*

av vad slag det vara må. Betong,
rätt utförd, är stark, beständig och billig.
Ingen har idag råd att bygga utan cement.

För målning på betong, cementputs,
kalkcementputs, tegel, natursten m. m.
– in- och utvändigt – användes
med fördel SNOWCEM – en
vattenavvisande, dekorativ,
tvättbar kvalitetsprodukt,
byggd på vitcement.

BLÅ RAND – STANDARD –
för kvalificerade arbeten.
BLÅ RAND – E-CEMENT –
för enklare arbeten.

BLÅ-RAND-CEMENT
LIMHAMN ÖLAND HELLERIS SLITE KÖPING VIK
SVENSKA CEMENTFÖRSÄLJNING AB
CEMENTA
STOCKHOLM MÄLMO GÖTEBORG
ÅTERFÖRSÄLJARE FINNAS PÅ ALLA STÖRRE ORTER